

СТАНОВИЩЕ

по конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“

по специалността Музикознание и музикално изкуство (музикална култура и образование)

с кандидат доц. д-р Росица Драганова

от проф. д. изк. Кристина Япова

Росица Драганова е утвърден автор в българското музикознание, високо оценен и уважаван от колегите си. Тя е безспорен авторитет в една значима област – музикалното образование. Безбройните ѝ статии и студии, а отскоро и внушителната ѝ монография в тази област, са научен фундамент, към който всички интересуващи се от проблематиката не просто се обръщат за библиографски нужди, а с който се запознават дълбоко и подробно, защото той ще формира мисленето им, ще ги упъти в избор на методика и методология, ще им предложи идеи, на които те ще се доверят.

Заедно с редица съпътстващи публикации, Росица Драганова представя в конкурса един основен хабилитационен труд: монографията „Музиката в българското училище в края на XIX и началото на XX век“, излязъл от печат през 2020 година. Този труд извършва с един жест поне две важни стъпки: обобщава достигнатото от своя автор през годините и развива нови идеи. Като първи принос в него бих искала да изтъкна едно качество, което се отнася изобщо за всички изследвания на Драганова: избор на научен подход, способен да постигне сериозни резултати и същевременно да ги отвори навън така, че да оплоди сферата на образователната практика. А такава приложност на разработките, разбрана в смисъла на оптимална ефективност, заслужава да бъде отделена като следващ, самостоятелен принос в хабилитационния труд.

Без да се спирам изчерпателно на текста, ще посоча някои постановки в него в подкрепа на казаното. Темата на труда е музиката в българското училище по времето, когато се полагат основите на новата българска култура в

следосвобожденска България. Това неизбежно създава контекст, който може да се изрази в следния ред на конкретизиране: Трето българско царство – тип модерна култура – образователна система – училище – музика в училището. Тези звена, от своя страна, не са статични клетки, а показват взаимодействие една с друга по начин, който отчетливо преминава през още едно – законовата база, нормативността. Самият факт, че законите за образованието са в процес на сътворяване, обмислено, съобразено с нуждите на всяко от звената, издига всички тях и целия споменат ред на равнището на идеите, на начините, по които те биха могли да бъдат въдворени в практиката така, че да проявят активната си роля по отношение на училището, културата, държавата. Но и това все още не е в състояние да разкрие достойнствата на труда, защото остава в сферата на понятията за описване на абстрактни културни и обществени структури. Докато не се отвори „прозорецът“, в който се виждат личности. Тази персоналистична страна на изследването е колкото подразбираща се, толкова и авторски преосмислена и разгърната, тя внушава, че зад общото и абстрактното винаги стоят конкретни лица, гласове, ръце и умове. Стоят и сърца – без тях не би била възможна всеотдайността, която за броени години създава българска култура и я кара да звучи – да пее и свири, да *музицира*.

Изложението е издържано в сериозен тон и в адекватна за едно научно изследване стилистика, без излишен патос. Но заедно с това то е изключително четивно и тези две качества на писмовността не могат да не предизвикат у нас вълнение, дори възторг, когато узнаваме за пламенността на хората, тези строители на съвременна музикална България, които с просвещенски дух култивират крехкото обществено съзнание у нас, започвайки от детското, юношеското, младежкото, образуват и възпитават в изкуството на музиката. И ако има в книгата тема в „паралелния минор“, тя идва от съпоставката на фактите, красноречиви за музикалния възход по времето, за което става дума, и тези, не по-малко красноречиви, но с обратен знак, за състоянието на музиката в българското училище днес. Прекрасните илюстрации в книгата, които само наливат масло в огъня, показват ту „струнния оркестър при Видинската девическа гимназия заедно със своя диригент Руси Коджаманов“ (с. 125), съставен от 18 девойки с инструментите си, ту репетиция за „детската оперетка *Болният учител* от Маестро Георги

Атанасов“ (с. 132), на която присъстват множество малки участници от Пловдивската детска музикална китка, ту „детския хор при училище „Св. Св. Кирил и Методий“ с ръководител Димо Бойчев (на корицата), за внушителния обем на който не може и да мечтае днешното българско училище. Така че, когато още в началото на първа глава прочетем лаконичното обобщение, че „годините преди и непосредствено след Руско-турската война... се характеризират с голяма активност в областта на музикално-учебното дело“ (с. 11-12), а първата страница от Трета глава ни подготвя за промените, започнали през 1903 година, „гранична за историята на българското музикално образование“ (с. 93), когато се провежда първият „Събор на учителите по пеене и музика от средните пълни и непълни училища у нас“ (с. 93), дори не знаем какво ни очаква, каква аргументация, придружена от документи, устави, закони, спорове и противоречия ще изгради у нас убеждението за динамиката и възхода на училищното музикално дело от неговите първи десетилетия. Няма факт или документ, който да можем да пропуснем или да отменим като незначителен. Затова и откъсът, който ще цитирам, може да бъде само примерен. Именно като такъв той е показателен както за интензивността на информацията, който носи всеки факт, така и за изводите, които налага. Авторката резюмира основните идеи и най-важните решения, подготвени от събора на учителите по музика и представени в специалния доклад на министъра на Народното просвещение проф. Иван Шишманов: „Първо, подчертава се необходимостта от ново съотношение между практика и теория в учебната работа. Второ, формулирани са предложения за увеличение на броя часове от учебния план на мъжките и на девическите гимназии. Според участниците в конгреса, за успешното реализиране на задачите, заложили в учебните програми за тази образователна степен, са необходими минимум по 2 часа седмично теория и практика за класовете от I до IV и по 1 час хорово пеене за класовете от V до VII, а за V клас на девическите гимназии – още 2 часа теория и практика седмично...“ (с. 95-96). Други предложения са свързани с хорариума на педагогическите училища, за поставянето на предмета пеене на равни начала с другите учебни предмети, нещо, което „би укрепило задължителния характер на обучението по музика“ (с. 96), за нуждата от помагала и „хармоничен инструмент“, за социалното положение на учителя по музика, за неговия образователен ценз и специфичен статут и др. (с. 96-97).

Заглавието на четвърта глава от монографичния труд е издържано в строгата дисциплина на фактичността: Музикални дейци от края на XIX и началото на XX век, свързани с българското училище. Под това заглавие стоят имена на личности, зад него – дела, стремежи и цели в кипящата лава на музикалното строителство. Не е възможно да бъдат посочени пунктуално всички достойнства на тези портрети. Безспорно е, че те са изключително ценни за всеки български музиколог, за учителя по музика в специализираното или общото образование, за учещите се, избрали музиката за своя професия, както и за онези, насочили се към други специалности, но чиято биография е белязана с нея.

Присъствието на тази глава в труда е крайно необходимо заради множеството ползи, които тя носи. Достъпните досега сведения за отделните личности са оскъдни, често противоречиви, трудно допускащи до себе си последната дума по датирането, атрибуирането за авторство на музикално произведение, учебник, дори статия във вестник. Тъкмо тук е мястото изрично да изтъкна като принос на Росица Драганова установяването (или поне крайно убедителната хипотеза) на името, което стои зад псевдонима A moll. Че това е Емануил Манолов, е засечено от няколко страни, включително и успоредната в алитерациите на псевдонимите Бемолъ – Георги Байданов и A moll – Емануил Манолов. Сред останалите дейци, на които е отдадено заслужено внимание, са Александър Кръстев, Алоис Мацак, Анастас Стоянов, Ангел Букорещлиев, Атанас Бадев, Васил Мирчев, Димитър Радев, Димитър Хаджигеоргиев, Димо Бойчив, Добри Христов, Карел Махан, Николай Николаев, Панайот Пипков, Руси Коджаманов, Янко Мустаков и други, общо тридесет и двама.

Приносите на авторката са отразени точно и лаконично в приложената към документацията по конкурса справка, в която са групирани в три основни изследователски групи. На първо място сред тях са тези, свързани с областта на музикалното образование – област, която не стои изолирано от останалите две, а логично се преплита с тях. Така, ако средоточието на втората област е жанрът приспивна песен, то от него се спускат закономерно лъчове, водещи до въпросите на музикалното творчество, а през тях отново до образователната практика. Самата приспивна песен бива разкрита като фокус, събиращ в себе си общностни нагласи, възпитателни идеали и музикални еманации, способни при това да изградят мост между старо и ново, традиционно и модерно в българския етос и чувствителност. Нещо повече, Росица Драганова успява да експлоатира възможностите на жанра докрай, като го разгледа в различни изследователски срезове – от проследяването на историческото му движение и функциониране (в статиите

„Приспивната песен в музикалнокултурното минало“; „Приспивната песен днес“ и др.) до полагането му на равнището на музикалната теория с нейните основни терминологични и методологични въпроси (вж. напр. „Приспивната песен като предмет на музикалната терминология“). Третата област, също засвидетелствана от немалко публикации, е обобщаваща и се отнася до съвременните проблеми на образованието и естетиката (напр. „Идеите за музицирането, композиторското творчество и изпълнителските практики в контекста на съвременното развитие на музикознанието“). Надграждайки се върху идеите и резултатите, постигнати в другите две области, тя същевременно ги развива, доказвайки за пореден път водещото място на своя автор в изследването на тези актуални проблеми.

Като оценявам високо достойнствата на представения хабилитационен труд, доказващ за пореден път професионалните качества на Росица Драганова, препоръчвам тя да бъде избрана за академичната длъжност „професор“.

Проф. д. изк. Кристина Япова

05.05.2021